

Riigikogu
riigikogu@riigikogu.ee

Teie 01.06.2026 nr 2-3/15-555

Meie 20.06.2026 nr 10-4/4312-4

Vastus pöördumisele

Täname Teid pöördumise eest, milles käsitlete elatisabi süsteemi toimimisega seotud küsimusi. Alljärgnevalt esitame Teie küsimused koos Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) vastustega, mis on koostatud koostöös Sotsiaalministeeriumiga.

1. Kui paljudel juhtudel on alates 1. märtsist 2016 kuni tänaseni elatisvõlgnike suhtes rakendatud täiendavaid survestusmeetmeid?

Sellist statistikat ei ole võimalik kahjuks esitada, sest seda ei koguta nii detailselt ei täiturite infosüsteemis ega kohtute infosüsteemis (KIS). Andmete kogumine eeldaks käsitööd, aastate kaupa kõikide täitetoimikute, sh seotud kohtuasjade läbi vaatamist ja tuvastamist, kas ja mis õiguseid piirati. Kohtute infosüsteemist saaks andmed, mitu taotlust võlgniku õiguste piiramiseks on aastas kohtutele esitatud, aga mis liiki õiguse piiramiseks ja kas taotlus rahuldati või mitte, seda tuleb tuvastada ükshaaval kõiki seda liiki kohtuasju läbi vaadates. KIS-is on asja kategooria – elatisvõlgniku õiguste piiramine.

Aasta	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026 17.06 seisuga
Lahendatud asjade arv	33	76	54	34	40	47	64	51	49	45	21

Tabel 1. Elatisvõlgnike õiguste piiramise lahendatud kohtumenetluste arv aastatel 2016 – 17.06.2026 KIS-i andmetel

Nagu eelpool mainitud, siis koostatud tabelis ei kajastu, kas õiguste piiramise hagi kohus ka rahaldas. Märgime, et kohtulahendite arv ei kajasta, mitu lahendit päriselt ka täitmisele pöörati.

2. Palun esitada meetmete kaupa statistika: nt mitmel juhul on inimese juhiluba, jahitunnistus, relvaluba ja kalastuskaardi kehtivus peatatud? Mitmel juhul on kohtutäitur arestinud autoliisingu või laenu makseid, mida elatisvõlgniku eest teevad kolmandad isikud? Mitmel juhul on kohus tunnistanud elatisvõlgniku reisidokumendid kehtetuks või keelanud nende väljaandmise? Mitmel juhul on politsei abil elatisvõlgniku sõiduk kohtutäiturile üle antud? Mitmel juhul on kolmandad isikud, näiteks pangad, kasiinod või pandimajad, keeldunud üle 5000 euro suurusest sularahas maksmisest ning teavitanud kohtutäiturit elatisvõlgniku rahalisest nõudest ning mitmel juhul on selle tulemusel õnnestunud elatisvõlg realselt sisse nõuda?

Nagu eelnevas punktis selgitatud, siis täpsema statistika kogumine eeldaks lahendite ükshaaval läbi töötamist.

Kui mitmel juhul on täitur arestinud autoliisingust tulenevaid nõudeid või laenumakseid, sellist infot ei ole statistiliselt võimalik JDMil välja võtta. Need on täitetoimiku andmed, neid eraldi täitmisregistris ega täituri infosüsteemis ei koguta ja see eeldaks kohtutäituri poolt elatistoimikute ükshaaval läbi töötamist ja andmete kogumist.

Politsei abil elatisvõlgniku sõiduki kohtutäiturile üleandmine on toimunud Kohtutäituri ja Pankrotihaldurite Koja vahendusel. Kojal oli aastatel 2021-2024 selleks olemas teenusepartner ja lepinguga oli hõlmatud suurem osa Eesti Vabariigi territooriumist. **2021. aastal anti üle 3 ja 2024. aastal 1 sõiduk.** Alates 2025. aastast Kojal leping puudub, kuna teenuseosutajatel ei ole teenuse osutamiseks majanduslikku huvi. 27.09.2023 aastal oli liiklusregistris 20 täiteasjas kantud 30 elatisvõlgniku sõiduki kohta kohtutäiturile üleandmise lisamärget 27 sõidukile. 2021. aastast oli lisamärkeid 23, 2022. aastast 1 ja 2023. aastast 6.

JDM-ile ei ole teada, kui mitmel korral on keeldutud võlgnikule üle 5000 euro suuruses summas sularahas maksmisest. Koja väitel on varasemate aastate jooksul paaril korral helistatud kasiinost ja palutud andmeid, et millise kohtutäituri menetluses on elatisnõude täiteasi. Kui 2024. aastal hakati riigiportaalis eesti.ee elatisvõlgnevuste päringu vastuses kuvama elatist sisse nõudva kohtutäituri andmeid, ei ole Koja poole mitte keegi taolise küsimusega enam pöördunud. Kas selle tulemusel on õnnestunud ka elatisvõlga sisse nõuda, sellist infot eraldi ei koguta, andmete kogumiseks peaks iga täitur tegema analüüsi iga täitetoimiku põhisel.

3. Kui suures ulatuses on elatisvõlgu nende meetmete abil alates seaduse jõustumisest kuni tänaseni reaalset sisse nõutud ning kui suur osa sellest on jõudnud lasteni ehk nende seaduslike esindajateni?

Sellist infot ei ole võimalik anda. Täituri infosüsteemis võib olla viiteid selle kohta, et kohtutäitur on koostanud võlgnikule hoiatuse või teinud kohtule avalduse võlgniku õiguste piiramiseks, kuid täitetoimikust ei ole võimalik pelgalt andmete pinnalt välja lugeda põhjuslikku seost laekunud makse ja rakendatud meetme vahel.

4. Kui palju on Eestis perioodil 2021 - 2025 olnud iga aasta lõpu seisuga elatisvõlgnikke ning kui suur oli elatisvõlgnevuse kogusumma?

Elatisevõlgnike arv on Kojal andmetel 10 259 ja võlgnevuse kogusumma on üle 100 miljoni euro. Aastate kaupa tagasiulatuvalt ei ole võimalik kohtutäituri infosüsteemist neid andmeid välja võtta, saab üksnes päringu tegemise hetke seisuga andmeid. Kohtutäituri infosüsteemil puudub selline statistika moodul.

5. Kui paljudel juhtudel on riik samal perioodil nõudnud kohtumenetlusaegset elatisabi tagasi elatisvõlgnikult ning kui paljudel juhtudel elatisabi saanud vanemalt?

Allolevas Sotsiaalkindlustusameti analüüsiosakonnas koostatud tabelis on kajastatud viimase viie aasta kohtumenetlusaegse elatisabi saajate arvud, enammaksete arvud ja regressinõuded, samuti enammaksete summa (järgmises küsimuses küsitud). Sotsiaalministeerium peab oluliseks märkida, et enammaksed ja regressid on aastate lõikes nihkes, seetõttu ei saa neid kõrvutada üks ühele saajate arvuga. Tegemist on nimetatud aastatel registreeritud (nõue on esitatud sel aastal) enammaksete ja regressidega. Ehk siis 2023. aastal on registreeritud nõue, aga see võib olla esitatud 2022. aastal elatisabi saanule.

KM elatisabi	2021	2022	2023	2024	2025
Saajate arv	250	255	294	370	381
Enammaksete arv	47	50	62	102	78
Enammakse summa	17 865,58	20 767,29	24 817,01	59 467,18	61 373,66
Regressi nõuete arv	83	268	184	229	354

Tabel 2. 2021-2025.a saajate ja enammaksete arv, regressinõuded.

6. Kui suurtes summates on riik alates 2021. aastast nõudnud elatisabi tagasi last kasvatavate vanematelt ning kui paljudel juhtudel on tagasinõue seotud olukorraga, kus kohtumenetluses sõlmiti kompromiss ja loobuti tagasiulatuvast elatisnõudest?

Eelpoololevas tabelis (tabel 2) on välja toodud summad, mille kohta on esitatud last kasvatavatele vanematele enammakse tagasinõue. Sotsiaalministeeriumi sisendi kohaselt selles osas, kui paljudel juhtudel on seotud tagasinõuded kompromissiga, statistikat kogutud ei ole.

7. Kas Teie hinnangul on elatisabi eesmärgiga kooskõlas olukord, kus riik maksab kohtumenetluse ajal lapsele elatisabi põhjusel, et teine vanem ei täida ülalpidamiskohustust, kuid hiljem nõuab selle summa tagasi last tegelikult kasvatanud ja ülalpidanud vanemalt?

Justiits- ja Digiministeerium ei pea elatisabi eesmärgiga kooskõlas olevaks olukorda, kus riik maksab kohtumenetluse ajal lapsele elatisabi, kuid nõuab hiljem vastava summa tagasi lapse tegelikult kasvatavalt ja ülalpidavalt vanemalt. Olen sotsiaalminister Karmen Jolleriga kokkuleppinud vastava seaduse muudatuse ja Sotsiaalministeerium on eelnõud ettevalmistamas.

Elatisabi instituudi eesmärk on tagada lapsele ajutine kaitse olukorras, kus üks vanem ei täida oma ülalpidamiskohustust. Sellest tulenevalt on süsteemi põhimõtte, et riik astub ajutiselt kohustatud vanema asemele ning omandab makstud summas nõude kohustatud vanema vastu. Tagasinõude suunamine lapse eest igapäevaselt hoolitseva vanema vastu ei ole selle eesmärgiga kooskõlas.

Lisaks võib selline lähenemine viia olukorrani, kus lapse eest hoolitsev vanem kannab sisuliselt kahekordse koormuse – nii lapse igapäevase ülalpidamise kui ka riigi antud abi tagasimaksmise kohustuse. See ei ole kooskõlas lapse parimate huvide põhimõttega ega õiglustajuga ning võib praktikas vähendada valmisolekut elatisnõude maksmapanekuks kohtus.

8. Kas Teie hinnangul on õiglane ja lapse parimate huvidega kooskõlas käsitlus, mille järgi tagasiulatuvast elatisnõudest loobumine tähendab sisuliselt, et lapsel ei olnudki kõnealusel perioodil elatise vajadust või õigust ülalpidamisele, kuigi teine vanem tegelikult elatist ei maksnud?

Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul ei ole selline käsitlus põhjendatud ega kooskõlas lapse parimate huvide põhimõttega. Tagasiulatuvast elatisnõudest loobumine ei võimalda teha järeldust, et lapsel puudus vastaval perioodil vajadus ülalpidamise järele või õigus sellele. Tegemist on üksnes otsusega nõuet mitte maksma panna või selle ulatust piirata, mis ei muuda lapse materiaalsoojust positsiooni ega tema tegelikke vajadusi.

Lapse õigus ülalpidamisele tuleneb seadusest ning eksisteerib sõltumata sellest, kas teine vanem täidab oma kohustust või kas ülalpidamist nõutakse tagasiulatuvast. Vastupidine tõlgendus seaks lapse õigused liigselt sõltuvusse vanemate menetluslikest valikutest ning ei arvestaks piisavalt olukordi, kus elatis jäi tegelikkuses maksmata. Tagasiulatuvast elatisnõudest loobumine ei saa sisuliselt tähendada, et lapsel puudus vastaval perioodil vajadus ülalpidamise järele või õigus sellele.

Kuigi tegemist on seadusest tuleneva õigusliku tagajärgega ja mitte tingimusega, milles pooled eraldi kokku leppivad, tuleb asuda seisukohale, et tegemist on elatise nõudes sõlmitud kompromisslepingu olulise õigusliku mõjuga, mida kohus peab vanemale selgitama. Tuleb silmas pidades, et olukord, kus elatisabi nõutakse tagasi last esindanud vanemalt, võib see mõjutada lapse kui nõrgema osapoole, kelle huvides kompromissileping elatiseasjas sõlmitakse, ülalpidamist.

9., 10. Kas kohtul peaks elatisasjades kompromissi kinnitamisel olema selge kohustus hoiatada last kasvatavat vanemat, et tagasiulatuvast elatisnõudest loobumine võib kaasa tuua riigi makstud elatisabi tagasinõudmise temalt endalt? Kas Teie hinnangul tegutses artiklis kirjeldatud juhtum kohtunik korrektselt, kui ta suunas pooled kompromissile, kuid artiklis esitatud asjaolude kohaselt ei selgitanud emale, et tagasiulatuvast elatisnõudest loobumine võib kaasa tuua 1960 euro suuruse tagasinõude tema enda vastu?

Õiguskirjanduses on selgitatud, et kuivõrd asja sisulisel läbivaatamisel on kohtul selgitamiskohustus (nt TsMS § 351 lg 1), peaks kohus kontrollima ka kompromissi kinnitamisel seda, et pooled on õigesti hinnanud materiaaõiguslikku olukorda ega võta endale teadmatusel põhjendamatu kohustusi.¹

Elatise nõue on lapse nõue vanema vastu. See tähendab, et kohtumenetluse ja ka kompromisslepingu pooled on laps ja see vanem, kelle vastu elatise nõue esitati. Teine vanem ei ole kohtumenetluse pool, üldjuhul osaleb teine vanem kohtumenetluses lapse esindajana.

TsMS § 430 lg 5 reguleerib kompromissi õiguslikku mõju kolmandale isikule. Selle kohaselt kehtib kompromiss täitedokumendina ka kohtumenetluses mitteosaleva isiku suhtes, kes on võtnud kompromissi alusel kohustuse. Õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et kolmas isik ei pea olema protsessivormis kolmanda isikuna menetlusse kaasatud. Õiguskirjanduses on selgitatud ka seda, et kolmanda isiku suhtes on kompromissi kinnitamise määrus täitedokument üksnes siis, kui ta on kompromissilepingus endale vabatahtlikult kohustuse võtnud, ta peab olema kompromissi sõlmimisest realselt osa võtnud ja omapoolse tahteavalduse teinud.² Selleks et kohus saaks kinnitada kompromissi, millesse on kaasatud kolmas isik, peab kohtul olema võimalik kolmanda isikuga suhelda, täita selgitamiskohustust ja kontrollida, et kolmas isik saab oma tahteavalduse sisust ja õiguslikest tagajärgedest aru.³

11. Kas ministeerium peab vajalikuks analüüsida, kas kohtute praktika elatisasjade kompromisside kinnitamisel tagab piisavalt lapse ja last kasvatava vanema õiguste kaitse?

Sotsiaalministeerium on ette valmistanud perehüvitiste seaduse muudatused, millega muuhulgas loobutakse kohtumenetlusaegse elatisabi maksmisel elatisnõude riigile üleminekust. Riik edaspidi kohtumenetlusaegset elatisabi tagasi ei nõua, sh juhul, kui elatise asja kohtumenetlus lõppes kohtuliku kompromissi kinnitamisega. Vastavad muudatused on lisatud perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmise eelnõu juurde. Seega on olukord õigusloomeliste meetmetega juba lahendatud.

12. Kas minister peab vajalikuks täpsustada seaduses, et elatisabi tagasinõude esmane ja põhimõtteline adressaat peab olema elatisvõlgnik ehk vanem, kes ei ole oma ülalpidamiskohustust täitnud?

Sotsiaalministeerium on valmistanud ette kohtumenetlusaegset elatisabi puudutavad perehüvitiste seaduse muudatused, mille eesmärk on vähendada olukordi, kus lapse ülalpidamise toetamiseks makstud kohtumenetlusaegne elatisabi tuleb hiljem tagasi nõuda seda saanud vanemalt. Selleks on plaan muuta kohtumenetlusaegne elatisabi sisuliselt lapse ülalpidamise toetuseks. See aitab kindlustada üksinda last kasvatavatele vanematele turvatunde, aidates paremini ette prognoosida sissetulekut kohtumenetluse ajal.

Samas ei vabasta kohtumenetlusaegse elatisabi maksmine vanemat lapse ülalpidamiskohustusest. Kui kohus mõistab elatise välja või vanemad jõuavad lapse ülalpidamises kokkuleppele, saab elatisnõuet jätkuvalt maksta panna kehtivas korras, sealhulgas täitemenetluse kaudu. Seetõttu ei pea Sotsiaalministeerium vajalikuks täiendavat seaduslikku täpsustust selles küsimuses.

13. Kas ministeeriumil on plaanis muuta juhiseid või praktikat, et välistada olukorrad, kus elatisabi saanud lapsi kasvatav vanem satub kompromissi õiguslike tagajärgede tõttu riigi ees võlgniku rolli?

Ministeeriumi eesmärk on vältida olukordi, kus lapse huvidest lähtuv kompromiss või menetluslik valik toob kaasa lapsevanemale ebasoodsaid ja ebaproportsionaalseid tagajärgi riigi ees. Nagu punktis seitse viidatud oleme koos sotsiaalministeriga asunud olukorda lahendama.

Peame oluliseks, et elatisabi süsteemi kohaldamisel ei tekiks olukordi, kus abi saanud lapse ülalpidaja satub üksnes kompromissi sõlmimise või nõude ulatuse muutmise tõttu riigi ees võlgniku rolli. See ei oleks kooskõlas ei lapse parimate huvide ega süsteemi eesmärgiga toetada last olukorras, kus teine vanem oma ülalpidamiskohustust ei täida.

¹ V. Kõve jt, Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne II, § 430, p 3.7.2. b).

² Ibid, p 3.4.6. a).

³ Ibid, p 3.4.6. c)

14. Kas artiklis kirjeldatud konkreetse juhtumi puhul on riigil kavas kannatanule ehk üksikemale ja tema lastele põhjustatud ebaõigluse ja kahju korvata?

Sotsiaalministeerium arvates on arusaadav, et artiklis kirjeldatud olukord on olnud asjaosalistele keeruline ning võis tekitada ebaõigluse tunnet. Riigil ei ole siiski võimalik üksikjuhtumi alusel kahju hüvitada, kui selleks puudub seadusest tulenev õiguslik alus.

15. Milliseid seadusemuudatusi või praktilisi samme kavatsete astuda, et elatisabi süsteem ei tegeleks elatisvõlgnike poputamise, vaid kaitseks laste majanduslikku turvalisust ning säästaks lapsi kasvatavat vanemat?

Sotsiaalministeeriumi sõnul on elatisabisüsteemi eesmärk toetada ennekõike last, kui vanem ei täida oma ülalpidamiskohust. Riik nõuab elatisvõlgnikult tagasi täitemenetlusaegse ja pankrotimenetlusaegse elatisabi ka tulevikus. Kohtumenetlusaegset elatisabi puudutavate seadusemuudatuste eesmärk on tugevdada lapse majanduslikku turvalisust kohtumenetluse ajal ning vähendada põhjendamatuid tagasinõudeid last kasvatava vanema suhtes, et eelkõige toetada lapse huve ja ülalpidamiskohustuse täitmist.

Selle eesmärgi saavutamiseks:

- käsitatakse kohtumenetlusaegset elatisabi edaspidi lapse ülalpidamise toetamisena, mitte riigile üle mineva nõudena;
- välistatakse elatisabi tagasinõudmine olukordades, kus vanemad jõuavad lapse ülalpidamises kompromissile või sõlmivad kokkuleppe perelepituses;
- lõpetatakse kohtumenetlusaegse elatisabi puhul regressnõuete esitamine;
- säilitatakse tagasinõude võimalus üksnes piiratud juhtudel, kui menetlus ei jõua sisulise lahenduseni hageja tegevuse või tegevusetuse tõttu, näiteks kui hagi jäetakse läbi vaatamata;
- säilib vanema ülalpidamiskohustus ning elatisnõude täitmist on võimalik nõuda kohtulahendi või kokkuleppe alusel tavapärasest korras, sealhulgas täitemenetluse kaudu.

Sotsiaalministeeriumi hinnangul aitavad need muudatused vähendada põhjendamatuid tagasinõudeid, suurendada perede õiguskindlust ning suunata süsteemi senisest enam lapse huvide ja majandusliku turvalisuse kaitsele.

Kokkuvõttes leian, et elatisabi süsteemi kohaldamisel tuleb esikohale seada lapse parimad huvid ning vältida lahendusi, mis toovad kaasa ebaproportsionaalse koormuse lapse ülalpidamise eest vastutavale vanemale. Peame oluliseks, et nii õigusloomes kui ka praktikas oleks tagatud lahendused, mis on õiglaselt tasakaalus ning toetavad lapse majanduslikku turvalisust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Kertu Tuuling 5886 7043
kertu.tuuling@justdigi.ee